

ANGOL

Ha eddig orpheuszi gondokkal küzdöttem, hogy a populáris könyveket magam mögött hagyva alámerüljek az irodalom mélyebb rétegeibe, problémám most inkább thézeuszi útkereséshez hasonlít, csak vele ellentétben én olykor fonalat veszek. A lakás több pontján kikölcsonzött könyvek hevernek, New York Times bookreview ceruzajegyzetekkel a szélén, karikázásokkal, áthúzásokkal tarkítva hetekre visszamenőleg egymásra halmozva.

Vakon kihúzhatnék egyet, de élni akarok isten adta jogommal, és asszonyi kíváncsiságom által vezetve tudatosan választok néhányat a felhalmozott könyvek közül. A december 5-én kihirdetett első könyvért járó Guardian-díjat az etiópiai születésű, Amerikában nevelkedett Dinaw MENGESTU-nak tavasszal megjelent *The Beautiful Things that Heaven Bears* című könyve nyerte el. A kommunizmus vörös terrorja elől menekülő etiópiai férfi mesél életének arról a szakaszáról, mikor már a valóság beszivárgott a mesés elvárások rétegei közé, és amerikai életéből kiábrándulva egy sarki közért tulajdonosaként éli magányos napjait. A szomszédnőjével és annak tizenegy éves lányával kötött barátság hoz változást az életébe – humor, megható jelenetek. A regényben különböző rétegek, idősíkok rakódnak egymásra, és játszanak egymással szólásokat. A lineáris síkon elmesélt történet mögött, mint Stephanos múltja, ott lapul Afrika gyerekháborúkkal és diktátorokkal jellemzett szomorú valósága, és felsejlik a jövő sürgető követelése, amelyet Washington óvárosának rohamos változása képvisel. A múlt nehéz és feldolgozatlan, de a jövő agresszíven követelőző. Ha valaki ismeri a *Lost Boys of Sudan* című 2003-ban készült dokumentumfilmet, vagy Dave EGGERS *What is what* című regényét, mely a múlt évben a National Book Critics döntőse volt, akkor a narrációban és a szereplők egymáshoz való viszonyainak bemutatásában felismerheti Afrika hányatott sorsú áldozatainak romlatlan hangját, mely még hitelesebbé teszi a történetet.

Hogy nem vagyok egyedül az irodalmi különlegességek hajszolásában, bizonyítja, hogy az október 16-án kihirdetett Man Booker-díjat elnyert *Gathering* című könyv mind a 65 példány ki van kölcsönözve New York könyvtáraiból, és 305 előjegyzést rögzítettek; egy könyvesbolti példányt, ha nehezen is, de sikerült megkaparintanom. Anne ENRIGHT, az írországi író, akinek novelláit magyar fordításban már a hazai olvasóközönség is megismerhette, olyan erős érzelmi töltettel kezdi történetét, hogy nehezemre esik letenni a könyvet. „Genitális erejű fájdalom” – mondja Veronica, a regény fiktív elbeszélője, a bátyja elvesztése kapcsán érzett gyászáról. Sejtelmes hangulatot teremt a csonatok, csontvázak, kis állatok koponyáinak felidézése, melyeknek bonyolult szerkezetét a narrátor rejtélyes körülmények között elhunyt bátyja oly mélyen csodálta. Veronica is szívesen csúsztat ilyesmiket a zsebébe, kezével végigsimítva azok nemes ívén. A csont a hússal ellentétben a természet elpusztíthatatlan bizonyítéka az életről, talán arról az életerőről, amit őseinktől kapunk és adunk tovább gyermekeinknek; ugyanis a könyv több generáció életét felölelő családregény.

A következő hír témája az irodalomkritika és a társadalomkritika határterületén mozog. A brit irodalomkritikus, Terry EAGLETON a múlt év elején megjelent *The Meaning of Life* című könyvében George W. Busht tagadhatatlan cinizmussal korunk posztmodernistájának nevezte. Persze azt tudni kell, hogy ezt az oly divatos kategóriát Eagleton egyáltalán nem bókna szánta; ugyanis az ő szemében a jelenség „felületesen radikális, mely titokban egy követ fúj a nyugati ideológiával, melynek csak a jelentés számít, az a jelentés, amivel ez az ideológia megbélyegzi a világot és másokat a saját javára, öncéljára.” Eagletonnak a nyugati kultúra gondolkodása elleni támadása korántsem ér véget ezzel az írásával. Októberben megjelent *Evangéliumok* című könyvében Jézust palesztin lázadóként mutatja be, tovább támadva kultúránk iszlámmal szembenálló, kereszténységre épülő alapkövét. A könyv az evangéliumok sajátos eagletoni olvasata, de hogy pontosan mennyire gondolja ezt komolyan az író, nehéz eldönteni, ugyanis az Observernek adott decemberi interjúban azt nyilatkozta, hogy a könyvet nem Jézusról írta. Az volt a célja, hogy felbosszantsa a brit író, Martin AMIST, aki hírhedtté vált egy terrorista merénylet kapcsán tett muszlimellenes nyilatkozatáról. A közöttük levő, személyes sértésekbe átszapó vita már hónapok óta folyik.

Ne távolodjunk el messzire ettől a témától. A választási kampány során itt nagyon fontos, hogy a jelölt mit állít Istenhez és a valláshoz fűződő viszonyáról. Ennek apropóján emelte témájául Tom PERROTTA a kisvárosi keresztény eszméktől áthatott dogmatikus légkörét. Míg a legutóbbi, *Little Children* című könyvében – akárcsak a Műút előző számában említett francia Alain Robbe-Grillet – egy pedofil férfi köré szötte történetét, most maga Jézus jön látogatóba. A *The Abstinence Teacher* az írónak nem a leginkább dicsért könyve, de hiányosságai ellenére vannak értékei, például éppen az, hogy Perrotta nem foglal állást sem a keresztény világot képviselő Tim, sem az ateista, szexuális felvilágosítás mellett érvelő Ruth mellett, hanem érezteti eme súlyos téma ellentmondásosságát. A könyv felfogható a keresztény fanatizmus kritikájaként, ennek ellenére a legszimpatikusabban megrajzolt karaktere Dennis atya. Szóval a következtetéseket vonja le mindenki magának.

Azt gondolnánk, hogy nem lehet elég korán odaérni, ha az ember be akar számolni egy hírről, csupán lekésni lehet róla. Pedig az idő két oldalról is fogva tart ebben a minotauruszi térben. A bangladesi születésű, különböző országokban nevelkedett Tahmima ANAM *Golden Age* című könyvét hiába szerettem volna kezembe tartani, az idő és a tér relatív labirintusában túl korán érkeztem. Az író az Amerikában még nem kapható könyvvel debütált, mely a Guardian-díjra jelölték döntőse volt.

Ugyanígy jártam Rosemary HILL *God's Architect: Pugin and the Building of Romantic Britain* című könyvével, amelyet szintén a fenn említett díjra jelöltek. Az író Pugin életét dolgozza fel, akinek munkája megrajzolta London óvárosának építészeti arculatát, elképzelései a Westminster-től kezdve a Big Benig számos más épület architektúrájában megtalálhatóak.

Az anyaság, egy gyermek elvesztése iránt érzett fájdalom sajátos női téma az irodalomban. Mivel egyre több nő ragad tollat, egyre gyakrabban bukkanhatunk olyan könyvekre, amelyek a Műútban már említett francia származású Marie Darrieussecqhez és Camille Laurenshez hasonlóan, az elvesztett gyermek témáját dolgozzák fel. A Costa-díj győzteseit január 3-án hirdették ki. Az első könyvért járó kategóriában a díjat a brit Catherine O'FLYNN *What was lost* című regénye kapta, a gyerekkönyv kategóriában pedig Ann KELLEY *The Bower Bird* regénye lett a díjazott. O'Flynn egy eltűnt gyermek után hagyott úr fájdalma, Kelleyt pedig szívűtét során elhunyt gyermekének halála ihlette meg.

Sok igényes könyv a piacon, beszámolni mindről lehetetlen, elolvasni őket meg pláne. Mengestu könyvében olvastam egy etiópiai közmondást: „ha egy madár megakad két ág között, akkor az olyan, mintha mindkét szárnyát átharapta volna.” („A bird stuck between two branches gets bitten on both wings.”) Mi pedig mondhatjuk azt, ha az ember nem tud választani a hatalmas könyvtermésből, akkor az olyan, mintha a tudás iránti vágyát megölte volna. De akkor meg mi értelme volt feladni az édeni Paradicsomot?

(Márkus Krisztina)

„A Kikötői hírekben az a legjobb, hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól, hogyan találunk közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

FRANCIA

Francia irodalmi díjak, szakmai elismerések – sokak szerint túl sok (egyre több) van belőlük, és nem igazán vehetők komolyan. Pro és kontra bőven akad érv, az azonban mégiscsak bizonyos, hogy a legnagyobb díjakkal jutalmazott művek szerzőinek irodalmi (és anyagi) pozíciója ugyancsak megerősödik. (A témáról a 2007. októberi Lire magazinban olvasható hosszabb összeállítás.) A legrangosabb irodalmi elismerés francia földön a Goncourt-fivérek által 1903-ban alapított díj. 2007 novemberében került sor a nagy döntésre – egy napon a második legfontosabb, a Renaudot-díj átadásával, amelyet 1925-ben hoztak létre. A tavalyi év Goncourt-díjasa Gilles LEROY *Alabama Song* című regénye (Mercure de France). Már tíz regény megírásán van túl a pályafutását tanárként kezdő, később újságíróskodó tősgyökeres párizsi, aki jó tíz éve hagyta ott a fővárost és a nyüzsgő értelmiségi életformát, hogy a nyugalmas vidéken üdítő alkotói magányban írhasa műveit. Az *Alabama Song* Zelda Fitzgerald, F. S. Fitzgerald feleségének fikatív önéletrajzi regénye – így értelemszerűen az 1920-as és 30-as évek legragyogóbb, mitikus párjának nem mindennapi életét mutatja be a hősnő szemszögéből: tündöklést és nyomorúságot, vagyis a boldog időszakokat és az alkoholtól, veszedésektől, betegségtől megromlott hétköznapiakat egyaránt. Beszél a belső rivalizálás gyötrelmeiről: Zelda emancipált nő, önálló alkotó volt maga is, s például miután egy napon döbbenten fedezte fel férje egyik művében saját sorait, arra kényszerült, hogy titokban írjon, s jegyzeteit gondosan rejtegesse párja elől. Leroy egy interjúban (www.tempsreel.nouvelobs.com) úgy fogalmazott, hogy nem a klasszikus értelemben vett szerelem érdekelte az íróházaspár kapcsolatában, hanem az a valami, amely örökké tartó, szükségszerű összetartozás akár az örületig. Érdekes egybeesés, hogy egy esszékötet is nemrég jelent meg a házaspárról *La mort du papillon* (A pillangó halála) címmel Pietro Citati olasz író, irodalomtudós tollából.

A Renaudot-díjat egy népszerű, Magyarországon is olvasott szerző kapta: Daniel PENNAC, a *Chagrin d'école* (Iskolai bánat; Gallimard) című művéért. Magyarul olvasható művei: *Foglalkozása: bűnbak*, *A karabélyos tündér*, *Zabo királynő baklövése* (Ciceró, 1999, 2001, 2007), *Nemkötelező olvasmány* (Fekete Sas, 2001). A díjazott könyv önéletrajzi regény, visszatekintés a gyermekkorra, pontosabban – ahogy a cím is sugallja – az iskolai évekre. Ugyanis Daniel Pennacchioni (ez az eredeti neve; Casablancában született, Afrikában és Ázsiában töltötte gyermekkorát) tipikus rosszstanuló volt (cancer). Saját bevallása szerint (www.programmes.france2.fr) nem volt éppen „könnyed séta” fölelevenítenie saját cancer-korszakát: a végeérhetetlen napokat az iskolapadban, az órákat, amelyeken egy kukkot sem értett, a meg nem csinált házi feladatok, a lógásokat. Alapvetően egyáltalán nem volt mulatságos teljesen idiotának tudnia magát. Számára persze elérkezett a megváltás pillanata: néhány jó tanár az érettségi előtti évben, köztük egy, aki így szólt a lusta diákhöz: „Rendben, nem kell dolgozatot írnod, de akkor írd egy regényt!” És a sorsforduló másik előmozdítója: az első viszonzott szerelem, vagyis egy lány, aki szereti és elismeri őt – a megvilágosodás pillanata, hogy hiszen akkor ő nem is olyan hitvány alak. Sok-sok tanár és diákportré kap helyet a regényben, hiszen Pennac maga is ízig-vérig tanárember. Vitaindító, gondolatgazdag könyv is egyben, tele konkrét elképzelésekkel az oktatási rendszerre vonatkozóan.

Komoly műltra tekint vissza a harmadik legfontosabb francia irodalmi díj, a Femina is: 1904-ben hozták létre. A 2007-ben díjazott mű Eric FOTTORINO *Baisers de cinéma* (Mozibeli csókok; Gallimard) című regénye. A 47 éves író „mellesleg” a Le Monde igazgatója, aki 19 éves korában még Tour de France-győzelemért pedálozott. Könyvének hőse egy fiatalember, Gilles, aki semmit sem tud születéséről, anyját nem ismeri, s aki apja halálakor kezd el nyomozni a múltáról. Az apa a híres francia új hullám nagy fotósa-operatőre volt, akinek hagyatékában rengeteg fénykép található, többek között világhírű színésznőről is. Az egyik ilyen fotón látható a fiú édesanyja: vajon milyen eredménnyel zárul a nyomozás? Fottorino könyve izgalmas regény az anya hiányáról, az emlékezetéről, és nem utolsó sorban a mozi világról, s benne a fény szerepéről.

1910–2007: egy teljes élet, egy hosszú életút dátumai. A kezdet és vég helyszíne ugyanaz: Saint-Florent-le-Vieil kisvárosa. Itt született és halt meg a legititokzatosabbnak titulált, messziről csodált francia író, Julien GRACQ, akinek életművét a Műút első száma hosszabban méltatta (Mile Lajos, Műút, 2007/1, 92). Egy hajdani világ folklorisztikus túlélője – szeretett így bemutatkozni. És egy cím egy nekrológból: „ő nem tegezte sem az életet, sem senkit.” ([www.lefigaro.fr/culture/2007/12/24; www.evene.fr/celebre/biographie/julien-gracq](http://www.lefigaro.fr/culture/2007/12/24;www.evene.fr/celebre/biographie/julien-gracq))

(Klopfer Ágnes)

NÉMET

Január közepén hetedik alkalommal kerül megrendezésre a Berliner Wintersalon (Berlini téli szalon) elnevezésű felolvasóest-sorozat, amikor 4 napon keresztül félórás ritmusban 35 kortárs szerző részvételével váltják egymást az öt különböző műfaj, úgymint líra, regény, elbeszélés, ismeretterjesztő jellegű és gyermek- és ifjúsági irodalom ízeit. Mindez Berlin közepén, két nomád jurtaban. Mindeközben Kölnben már a hasonló profilú, de néhány nagy nevet is felvonultató Lit. Cologne címet viselő irodalmi rendezvénysorozatra készülnek. Február 29. és március 9. között pl. a brit Nick HORNBY-val, Martin WALSER-rel és a 2007-es Német Könyvdíjat bezsebelő Julia FRANCK-kal is találkozhatnak a látogatók.

Persze azért a könyvpiacra most is van miből szemezgetni. A legnagyobb újdonság Peter HANDKE január 7-én megjelent *Die morawische Nacht* (saját fordításomban: *Moravai éjszaka*) című elbeszélése. A maga 560 oldalával kissé túlméretezettnek tűnő elbeszélés jó fogadtatásra lelt, egyszerre tekintik tőle szokatlanul fesztelen, ugyanakkor nagyon is jellegzetesen handkei, pontos megfigyeléseken alapuló, elfogulatlan írásnak. Központi alakja egy papíralergiája miatt visszavonult író, aki Morava nevű lakóhajójára invitálja barátait, hogy egy éjszakát beszélgetéssel töltsenek és beszámoljon európai körutazása élményeiről. A Balkántól Németországon és Ausztrián át Spanyolországig terjedő oda-vissza út, melyet már-már abszurd rendezvények tarkítanak, mint pl. a „Zajártalmakat szenvedettek szimpoziuma” egy parányi spanyol településen vagy a „Dorombjátékosok világtalálkozója” Bécs mellett az ismeretlenek temetője közelében lévő vendéglőben, a Die Presse recenziése szerint a társadalom kívülállóihoz vezető út és a saját történelem nyomainak keresése is egyben. Habár a szerb szó nem fordul elő az elbeszélésben, HANDKE közismert Balkán-szimpatija alapján elsősorban velük azonosítják a kritikusok ezeket a kívülállókat. A címbeli és a lakóhajó nevét is adó Morava sem a cseh Morva, hanem a németül azonos nevű, magyarul is nagyon hasonló hangzású, a Dunába torkolló szerb folyó, a Morava. A média már az 1996-ban megjelent *Eine winterliche Reise zu den Flüssen Donau, Save, Morava und Drina oder Gerechtigkeit für Serbien* (s.f.: *Téli utazás a Duna, Száva, Morava és Drina folyókhoz, avagy Igazságot Szerbiának*) című útirajz kapcsán is érzékenyen reagált. Mindezt tetézte, hogy HANDKE 2004-ben meglátogatta hágai börtönében a népirtással és emberiség elleni bűntettekkel vádolt Slobodan MILOŠEVIĆ volt jugoszláv elnököt, 2006-ban pedig beszédet mondott a temetésén. A botrányra való tekintettel Párizsban levették műsorról a *Stück vom Fragen oder die Resie ins sonore Land* (s.f.: *Szindarab a kérézésről avagy Utazás a hangzatos országba*) című darabját és az 50 000 eurós Heinrich Heine-díjról is lemondott, ami további vitákat váltott ki, ezúttal a cenzúráról. A Berliner-Ensembles kezdeményezésére „Berliner-Heinrich-Heine-Preis” címen összegyűjtött 50 000 eurót pedig egy szerb közösségnek ajándékozta. Persze ő sem lehet mindig ilyen nagyvonalú, decemberben 500 000 euróért adta át az Osztrák Nemzeti Könyvtárnak egyfajta korai hagyatékként az 1990-es évektől napjainkig terjedő időszakban készített vázlatait és jegyzeteit, melyek már a legutóbbi elbeszélésen eszközölt változtatásokat is dokumentálják. Januárban pedig az egyik legnevesebb német levéltárnak, a Marbach Archívumnak adományozta az 1975 és 1990 között vezetett jegyzetfüzeteit.

Új regénnyel jelentkezett az 1940-es születésű, 2005-ben Büchner-díjjal kitüntetett Brigitte KRONAUER. Az 1970-es években elbeszélésekkel, majd 1980-ban regénnyel is debütált, az emancipáció kérdését külön trilógiában tárgyaló szerző az akadémia méltatása szerint az emelkedett derű és a zenei írás mestere, gyakran a látszólag banális eseményekre, a komikumra, az erotikára és a szarkazmusra koncentrál, precíz és érzéki megfigyelő. *Errötende Mörder* (s.f.: *Piruló gyilkosok*) című új regénye 3, az öregedés és a halál témája körül forgó elbeszélést foglal keretbe. A mániákus gyűjtőét, aki minden kacatot, öreg és csupán pár hetes tárgyat igyekszik megmenteni az enyészettől, a helyközi járat helyett az öregek otthona kirándulóbuszára tévedt fiatal férfiét, aki évtizedeket öregszik az állandó locsogás miatt, és az idegenvezető nőét, aki egy olasz templomban saját életrajzával és egy reménytelen szerelem tragikus végével átszőve találja az arra látogató nyugdíjas turistacsoportnak a megkopott domborművön ábrázolt, háromszor megkísértett bizonyos szent Petronia alias Petúnia történetét. E három történet megbízott olvasója, első korrektora a magánéleti gondjai elől író ismerőse svájci nyaralójába menekülő papírkereskedő, Jobst Böhme, a kimerítő olvasmányok után saját világának kettősségével is konfrontálódik, hiszen a kezdetben idillinek tűnő völgyről kiderül: halottak szellemei látogatják.

(Paksy Tünde)

OLASZ

Városok... Kikötők... Kikötővárosok... *Nápoly*... Camorra: *Gomorra* – a Kikötői hírek nem először jelentkezik ebből az olasz városból, de a tévéhíradók sem hagynak meg bennünket abban az illúzióban, hogy a nápolyi öböl felett örökké kék az ég. Mostanában inkább sötétszürke az utcákat elborító több tonnányi felgyújtott szemét bűzlő füstjétől. A háttérben nem a Vezúv, hanem a szemétbiznisz és a Camorra. Igazi Gomorra. Erre január 2-án este az olasz tévéhíradó bejelent: a RAI 1-es csatorna nézőinek szavazatai alapján az év legjobb könyve 2007-ben Roberto SAVIANO *Gomorra* című regénye lett. A bibliai bűnös város és a délolasz metropolisz közötti párhuzam mindenki számára egyértelmű, aki csak kicsit is ismeri a nápolyi újságíró riportjait és maffiaellenes kiállítását. A Gomorra – Camorra rím pedig tovább gazdagítja a metaforát. Olaszországban végre bekövetkezett az, ami máshol egyelőre elképzelhetetlen: egy irodalmi alkotás közvéleményformálónak lett, sőt, befolyást gyakorolt a legfelsőbb politikára. A nápolyi prefektus döntött és intézkedett, hogy a maffia által az utóbbi hónapokban többször is halálosan megfenyegetett Saviano fegyveres őrizetet kapjon. A fiatal újságíró testi épségét azonban nem csak a hivatalos intézkedések védik, hanem talán sokkal inkább az a masszív szolidaritás, amellyel egyre rangosabb világi és egyházi személyek, írók, értelmiségiek és az egész közvélemény veszi őt körül. Umberto Eco a nápolyi hulladékháborút és a mögötte megbúvó Camorrát, valamint Saviano küzdelmét a '90-es években a maffia által meggyilkolt két bírót, Falcone és Borsellino esetéhez hasonlította: „Am most tudjuk, honnan érkezik a fenyegetés, név szerint ismerjük őket. Nekünk kell lépünk előbb”. A *Gomorra* című riportregény, amely az utóbbi hetek-hónapok cataniai történései nyomán szinte maffiaellenes nemzeti vádirattá nőtt, immár magyarul is olvasható.

Milano – a Scala – és *Maria Callas* a hőse Paola CAPRIOLO legújabb regényének. A milánói írónő neve ismerősen csenghet az olasz irodalom iránt érdeklődő magyar olvasónak, hiszen pár éve két műve is megjelent nálunk, utóbb az operahősnő Toscáról szóló, a *Híven szerettem* (Vissi d'amore). Tosca volt Maria Callas egyik leghíresebb szerepe, nyilvánvaló hát, hogy a Dívá személyisége hosszabb ideje foglalkoztatja az írónőt. Mégis, ami itt a novum, az, hogy a fülszöveg ajánlása szerint a szerző 9-12 éves gyerekeknek ajánlja a szenvedélyekkel teli, varázslatos életút regényes krónikáját Maria Callas halálának harmincadik évfordulóján.

(Lukácsi Margit)

Valdarno – egy északolasz kisváros, egy apró Gomorra Niccolò AMMANITI *Come Dio comanda* (Ahogy Isten parancsolja) című Strega-díjas regényének a színhelye. Itt csak háttérként szerepel mindaz, ami Savianónál valóság: a vadkapitalizmus, a mindent pókhálószerűen benövő hatalmi összefonódások, egy olyan társadalom, amelyben a törvény és a törvénytelenység határai összemosódtak, amelyben nem létezik többé sem jog, sem törvényi garancia. A társadalomból örökre kiteszítettek, a marginális lét foglyai küzdenek önmagukkal és egymással Ammaniti Valdarnójában, annak is a hulladékhalomokkal, sivár, üresen kongó üzemi telephelyekkel tarkított perifériáján, és álmodoznak. A tizenhárom éves Cristiano Zena és alkoholista apja arról, hogy együtt maradhatnak, nem választja el őket a minden kiskorút bölcsen védelmező szocialis hatóság. A zugivó Danilo arról, hogy visszatér hozzá Teresa, egykori felesége, az egyetlen nő, akit szeretett. Négy Sajt, akit gyerekkorában egy magasfeszültségű drót úgy meg rázott, hogy azóta is görcsökben vonaglik, arról, hogy elkészül egyszer az a monumentális betlehem, amelyet játszótérekre felejtett, szemétként vetett játékgútrákba, kindertojás-alkatrészekből építget lakásán évek óta, és akkor talán Liliana is észreveszi. Vágyak, amelyek brutalitásba torkollnak, előbb csak egy bankautomata feltörésének „szimpla” és képtelen ötletébe, majd pedig gyilkosságba. Ammaniti sikerlista-vezető regénye egyszerre nyers, – mondhatni – brutális és tragikomikus; hősei megkeseredett ösztönlények, akiket mégis mély és megfeythetetlen érzelmek fűznek egymáshoz – barátság? cinkosság? bajtársiasság? – a kirekesztettség sorsközössége. Mindannyian a maguk Istenét kutatják. Ammaniti regénye az idei tavaszi Könyvfesztiválra fog megjelenni magyarul.

Evezzünk szelidebb vizekre. *Ferrara* – Roberto PAZZI új regényében, a *Le forbici di Solingen* (Solingeni olló) címűben gyermekkor színhelyére tér vissza. Az olasz irodalomnak mindig is kedvelt témája volt a gyermek; a gyermeki látásmód számos, az idők során klasszikussá vált alkotásban a leghitelesebb világszemlélet – Pinocchiót adta a világirodalomnak ez a nemzet. Vidéki életképek az ötvenes évekből – akár ez is lehetne a könyv alcíme. Ferrarában vagyunk, ebben a kedves, Pó-parti városkában, amely még mindig híven őrzi a történelmi múlt emlékeit, és amely még mindig a béke és a rend szigete. A tízéves gyermek egyszerre bölcs és naiv szűrőjén át ismerjük meg a ezt a látszólag idilli világot. És a címbeli olló? Ez a mitikus és tiltott tárgy a gyermek elől elzárt rejtélyes felnőtt-világ szimbóluma, eszköz, amely életünk első pillanatában is jelen lehet (elmetszi a köldökzsinórt), de ölni is lehet vele.

Kellemes díjakkal kecsgetetik, kényeztetik magukat az oroszok, amiről rendre be is számolok – hisz a kanonizálás beszédes, látványos manifesztumai ezek. Az év legjobb elbeszéléséért járó Jurij Kazakov-díjat mások mellett most két nőíró, Olga SZLAVNYIKOVA és Natalja KLJUCSAREVA is megkapta. (Örömmel nyugtázom mellékesen, hogy ezek szerint középiskolás korom egyik kedvenc orosz novellistája, Kazakov még nem ment ki a divatból.) A Zvezdában a neves pétervári költő, Alekszandr KUSNER közöl jó verseket, s Natalja TOLSZTAJA, a többszörsen híres familia egyik sarja pedig novellát *Az én rendőrségem* címmel. Ő *Nővérek* címmel publikált korábban közös könyvet a nálánál – főként a Kssz! óta – ismertebb Tatyjana Tolsztajjával.

Konsztantyin MIHAJLOV öt kötetben ír „Moszkváról, amit elvesztettünk” az utóbbi 90 év alatt, nem leplezve, hogy az új kapitalizmus is inkább eltünteti a föld színéről a maradékot és új épületeket húz az újoroszok igényei szerint, minthogy restaurálna.

Egy vastag folyóiratban vastag folyóirataik sorsáról elmélkednek létrehozóik. Lapjaik teli vannak reflexióikkal az antiutópiákról, az antihistorizmusról, a 21. század Moszkvájáról; találkozunk bennük jövőképzetekkel, szerelem-esszéekkel, sokféle és kölcsönös külföldi tekintettel (pl. az orosz kultúra mai németországi recepciójára vetülővel). Gyakorta előkerül Szergej DOVLATOV, izgalmas kutatást közzétesz a szovjet idegfiziológiai kísérletek kulturális beágyazottságáról a húszas–negyvenes években, pásztázzák a második orosz avantgarde-ot, észlelik a sztálinizmus csábítását a választások előtt, leleplezik a tudomány átpolitizáltságának rémét. És teljes regényeket hoznak.

Például a Krescsatyik 2007/4-es számában VI. PORUDO-MINSZKIJét *Magánórak* címmel, ahol is „a mi Zsannánk” szabályos, kalligrafikus betűkkel ír (hány orosz mű kezdődik hasonlóan!), s az elbeszélő olyan férfiba lesz szerelmes, aki Puskin elé helyezi Baratyinszkijt! Vitalij NAUMENKO a Novaja Junosztya 2007/5-ben *Natasa naplóját* közli 76 nyaráról – nem Anyeginről. Habár...

A Zerkalo 2007-es, 29–30-as számában Szasa SZOKOLOV ezúttal hosszú, rendkívül szellemes versben provokál *Megfontolás* címmel – teli töltelékzavakkal, klisékkel, közhellyel, egyrészt-másrészt típusú köntörfalazással, halandzsával, súlypontozással.

Alekszandr ARHANGELSZKIJ 1962: *Levél Tyimofejhez* című regényében élete kis történéseiből von ki létezésfilozófiát. Andrej DMITRIJEV *Az Öröm Dombja* című könyve miniodüsszeia, melyben (a szerző írói praxisában nem egyedülálló módon) gyanútlanul kilépünk reggel a házból, és ki tudja, hol végződik a napunk...

OROSZ

Fantasyk, thrillerek sorjázna a valós és virtuális polcokon, Marina és Szergej GYACSENKO (fel-feltűnnek a szerzőpárok az orosz irodalomban, publicisztikában mostanság is) a *Fekete Ló Éve* címmel fantasztikus elbeszéléseket adnak ki. Ugyanők *Kívégzés* címmel alternatív vagy városi fantasyvel is kirukoltak 2007-ben az Ekszmó Kiadónál. Egy elvált főiskolai tanárnő volt férje után kell, hogy eredjen annak virtuális világába, ahova csak neki van bejárása, ám amibe, alávetettként, karkai módon rendszeresen be is záródik. Az univerzális emberi szorongás és a várlátározott női lét metaforájaként is olvasható regény egyben kórpírtörténet. Ugyanennél a kiadónál ugyanebben a Sökk-regények sorozatban bukkan fel ugyancsak Jelena NYESZTYERINA *Transzformernő* című regénye, ez a rokon-szenvesen fantasztikus mű, telve szerelemmel, boldogsággal... Ljudmila KOL *Találkozás a hőssel* című triptichonjában azonban nem túlzottan boldog „modern nők” monologizálnak és dialogizálnak.

Irina SZAVKINÁNAK a *Beszélgetések a tükörrel és a tükörmögöttivel* – Öndokumentáló női szövegek a 19. sz. első felének orosz irodalmában c. kiadványa elsősorban hírességek feleségének prózáját gyűjti össze.

A habarovszki Távols-Kelet Kiadónál jelenik meg Vjacseszlav SZUKACSEV *Férjhez itélve* című regénye. Új Flaubert-t ünnepelnek személyében, aki egy a hetvenes évekbeli, a provincián élő, földieper-nevű és -illatú tanítónőből lett pártmunkásnő és nyüggé váló férje kiutkereső történetét tárja elénk. A regény közepén megrendítő beszélgetés zajlik a lóval, mint írják, egészen Vaszilij Belov-i ihletettséggel. Erre újra fel kell kapnom a fejemet (hogy hú maradjak némileg a keretes szerkesztésmóddhoz): az allúzió ugyanis azt a (szintén szovjet érabeli) szerzőt idézi, akinek a magyarul *Ilyen az élet* (az eredetiben: *Mindennapi történet*) című kisregénye reveláció volt megjelenésekor – micsoda fülszöveget írt hozzá Király Gyula –, és ma is, akárhányszor veszem elő, magával ragad.

Bízhatunk abban talán, negyvenes éveikben járó orosz (s nem-csak orosz) irodalmárok, hogy amit húsz, huszonöt éve szeretünk a szovjet-orosz irodalomból, mai szemmel, fejjel is tetszik, élvezet olvasni?

S hogy szétfeszítsem a keretet egy másik visszautalással: igen szórakoztató, saját alkotópárosukra is vonatkozatható, könnyed, szellemes négykezes esszét ír a korábbi tudósításaimban ugyancsak szereplő Olga és Vlagyimir NOVIKOV(A). Az orosz irodalmat nemi szempontból átszelő, metaszöveggé is felfogható rövid írás címe laza fordításban: *Androgin. A Nő és a Férfi – szemben a spinével és a macsóval.* (magazines.russ.ru) (Gilbert Edit)

SPANYOL

A nemrégiben megrendezett 21. nemzetközi guadalajari könyvfesztivál a kortárs latin-amerikai irodalom viharos sikerével zárult. A kritikusok egy új boom eljövételét hirdetik (ez a vélekedésük bizonyára az eladott példányszámoknak is kedvez), és ismét egy nagy írógenerációt ünnepelek. A mai sikerírók sok tekintetben különböznek egymástól, és klasszikus értelemben nem is alkotnak generációt, hiszen fiatal és idős egyaránt akad közöttük, különböző országokból jöttek, és eltérő témákat dolgoznak fel műveikben. Ami mégis közös bennük, az, hogy sokfelét tanultak a világban, műveikben pedig egyéni, személyes mikrovilágok tárulnak fel, melyekben összesűrítve ott az egész világegyetem (bár ez a vonás mostanság sok spanyol író műveiben is felbukkan, elég, ha Ray LORIGA *El hombre que inventó Manhattan* vagy Lolita BOSCH *Tres historias europeas* c. írásaira gondolunk). A hagyomány kérdése is fontos ezekben a művekben, de immár nem a helyi, speciálisan latin-amerikai jellegzetességekre kell gondolnunk. „Területen túliak vagyunk. Kifosztjuk a különféle helyek hagyományait. Nagyon is emigránsok vagyunk: ez gazdagít minket”, mondja a mexikói Antonio ORTUÑO, a *Recursos humanos* szerzője, míg a kolumbiai Gabriel VÁSQUEZ konkrétan meg is nevezi e hagyományok forrását: „kétféle tradícióval dolgozunk, egyrészt ott van saját nyelvünk, de más hagyományok felé is hajlunk, mint amilyen esetben az angolszász tradíció”.

A könyvfesztiválon felvetődött a kiadók felelősségének kérdése is, hiszen mindenki egyetértett abban, hogy a jó irodalmat nagyítóval kell keresni, miközben a kiadók sokszor divatirányzatokat vagy egy-egy már befutott szerzőt népszerűsítenek, és ez nem minden esetben jár karöltve a művészi kiválósággal. Juan González, az Alfaguara kiadó vezetője szerint pedig „egy olyan könyv kell, ami meghozza a várva várt áttörést”, mert hogy ez az áttörés ott van a levegőben, azt a könyvfesztiválon mindenki elismerte.

A spanyol-amerikai irodalmi közélet 2008-ban fontos születésnapot is ünnepel: Carlos FUENTES 2008. november 11-én lesz nyolcvanéves. A kiváló mexikói író számos munkáját magyar fordításban is olvashatjuk, így például az *Artemio Cruz halálát* (Hargitai György ford.), az *Áttetsző tartományt* (Kesztyűs Erzsébet), a *hadjáratot* (Pál Ferenc), a *Laura Díaz évről évre* címűt (Pávai Patak Márta), vagy a *Diana, a magányos vadászt* (Szőnyi Ferenc). A jeles esemény alkalmából konferenciákat, koncerteket, színdarab-, film- és könyvbemutatókat is szerveznek, melyen maga a szerző is részt vesz.

Ami Spanyolországot illeti, ezúttal Ana María MATUTÉról és Javier MARIÁSról szeretnék szólni. Ana María Matute, a Spanyol Királyi Akadémia egyetlen női tagja kapta 2007-ben a Premio Nacional de Letras Españolast, melyet a spanyol kulturális minisztérium ítél oda rangos irodalmárok, akadémikusok és kiadók közreműködésével egy-egy spanyol írónak egész írói életműve elismeréseként. Az író nő személyes weblapján (www.anamaria-matute.com) tallózhatunk művei, vele készült interjúk, vagy éppen az akadémián elhangzott beszédei között, és érdekességként láthatunk néhányat az író nő gyerekkori rajzai közül is.

Javier Mariás pedig – akinek magyarul ugyancsak olvashatjuk néhány regényét – nemrégiben fejezte be talán legambíciózusabb művét, a *Tu rostro mañana* című trilógiát. Saját bevallása szerint már terjedelmét tekintve is hatalmas vállalkozás ez, hiszen a három kötet (*Fiebre y lanza; Baile y sueño; Veneno, sombra y adiós*) együtt több mint 1500 oldalt tesz ki, vagyis „hosszabb a *Tristram Shandy*-nél, és talán még a *Don Quijoté*-nél is; ha belegondolunk, ez önmagában jókora merészség”. Mariás ezt az írást bizonyos tekintetben totális műnek tekinti: felvonultatja benne korábbi regényei, novellái számos szereplőjét (így pl. a visszataszító Custardoyt) és témáját, célkitűzéseit tekintve pedig a régi könyveket tekinti irányadónak, azt szeretné, ha ez a mű egyszerre mindenfelől szólna. Így aztán a *Tu rostro mañana* mintegy 1500 lapján felvonul háború és béke, élet és halál, erőszak és félelem, tanulás, magány, önismeret, mások megismerése, múlt és jelen. És bár a felsorolt témák sokaságához kézenfekvő volna, Mariás mégsem tervezett dagályos regényfolyamot, melyben generációk sorsán keresztül könnyedén szót ejthetne az összes témáról. Ellenkezőleg, tudatosan a nehezebb utat választotta, és Joyce nyomán ő is napokban méri a történetet: a három kötet három nap eseményeit dolgozza fel. A *Tu rostro mañana* szövege nyolc év alatt íródott, és a szerző műve befejeztével most azt állítja, a pusztá gondolat, hogy fiktív világokat hozzon létre, lehetetlennek tűnik számára. Ha regényeket nem is, novellásköteteket tervez azért a közeljövőben, és hamarosan magyarul is megjelenik egy korábbi gyűjteménye (*Cuando fui mortal* – Amikor halandó voltam), melyben az évek során megrendelésre írt munkáit gyűjti egybe.

(Kutasy Mercédesz)

